

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3

Fylke:

Møre

Tilleggsspørsmålnr.

Herad:

Dalsfjord

Emne:

Brynet

Bygdelaq:

Ulvestadbygd

Oppskr. av:

Dagnhild Ulvestad

Gard:

Ulvestad

(adresse):

Fossvuim 5^{III} Osla

G.nr. 160

Br.nr. 2.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Bige røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Brynet.

1 Frå den fyrste tid eg kann hugse var det almindelig å sege, at me slippe ljæn, når me brukte bryneffis. Bin henn(en) var ein finare slag og hadde raudbrun farge. Bit bryne var grått og grov.

2 I vår bygd vart alle bryne handla i Volda. I dei siste trede år kunne me på handla dei i bygda. Steinbrynet var av skiperstein, men det kunstige smerollsstein. Bit bryne var umlag 27cm l. 4cm b. 2cm. tjukt. Bin henn var lit mindre.

3 Alle grovne redskap vart beest på store slipesteinen(en). Den var 1 m. i tuermål og hadde både slev og tråde, og stod på eit stativ med ei kasse vatr, som rundinga alltid var våt når ein beest ljæn. Lisse slipesteinen var halvarden

so stor og vart brukt til kveisting, eller
kveisting av meir fine slag, slike som
saksar og knivar og små jarn og hove-
kener. Det vart brukt blyne til å sli-
pe hurt roa med på dei gravare redsk.
og hennar vart brukt til å foke
hurt roa av dei fine redskap.

Til barberknivar vart brukt ei
lerreim: Dei hende den i ein krok
i vegg, heldt rima stramt
med dinste arm, førde kniven
fram og tilbake med høgre arm
og smidde kniven ein gang til
hvar side.

4 Om naken tynnig av ljåen
her eg ikkje trågt.

Slyeljåen var ein ny ljå.

Ein tynnsletjå var ein gammal
ljå som var tynnslegen, det same
som er utbrukt, utslit, bare bakkun
igjen eller spika ei (ljåspike)

Dragslette det var der det siste
dragsledet vart lesst. Det
känne vere att mange lass med
høy, men etter tevart når det
var det siste so hitte det dragsle-
stedet.

5 Skje naken flat stein kann
eg hilde men ein rind når dei
vätte skar.

Slyestenen stod alltid heime
Det var same som tok med slyestien
når det känne vere farlangt å

å lere ljåne og ein kunne spare inn mykje tid med gjåing, og då var det til det, at ein lårke stein med kvar andre.

Me s.a alltid å kuetje ljåne når me brukte slipeskinnen, men me slipe når me brukte brynet, sjeldan brynt. I abs bok a spad dit.

Gråka sit på hagegard, ropar på ein kvaststein. Gva vil du med kvaststein? Gvotja ljå-.

I den seinare tid var det nokre som sette steinen i elva slik at den gjekk med vatn s.o slar ein å tråde med foten.

Et il slåtten var det alltid ei ny forsyning av ljå og lang arv. Sta hadde ein ei god ljålyse, var det ikkje s.o farleg om iira bruk a mange ljå. For haveds aka var at det gjekk fort og godt. Ingen måtte reke ato i slåtten.

olen kam ein langt på tåne og hadde lang ueg heim å kuetje måtte me meir og meir spare på ljåne. Då kunne me høyre både den og den hadde bruket ljåen huile gjefta ja upp til tvo ykter viss det var godt lif.

Et yket var på påkast til memo, å og den andre til middag den tidje til van den 4de til kvelds.

Det var steinbryne, skifer og smergel
bryne som var brukte.

7 Gamle folk sette huskaff på
brynet når dei var forkarle. Dei bara
hol i både brynet og skaffet og sette
ein jernsøm i. Æt almindelig
bryne er umlag 23cm l. 5cm b. og 2cm
dykt. Æin lern er lit mindre.

8 Når ein sliper skend alltid ljæn
fast til ovret. Hjætågja må sitte s.o
fast som råd er.

9 Ljæn vert halden på lag som ei
feli, trykkjer bogen av ljæn godt
til vinstre skulder. Fingrane på
vinstre hand grip yur bakken
i syrikande og lit bær og d stilling
Med den høgre handi held ein bryne
og sliper først fram og tilbake ned
ovret ein gang på kvar side og då
må ein halde i spissen av ljæn
med vinstre hand og so utf det
umluft. Ser so etter at du ikkje
er skar i ljæn. Æller viss den
kjem frå kuetjinoja at roa er
burte.

Langarvet vert slift på same
måte, vert lit lerne å halde for
ein styd det i markja.

10 Æt brukte å vete bryne i dag-
gi, var det regn var det vaf
likevel

Det var bymhus og kapp. Den var laga av tre og blekk.

11

12 Mannfolket brukte å stikke byrne i beltet på høyre side og der var det nok byrneslikka stad og hang også.

13 Stensten behøver ein ikkje fuge

14 Svåtur vart det mekje byrne garlet. Blørne vart svarte på lundtu skuden, der sam ein heldt ljærn når ein slyte.

15 Men det vaks små bærskar av blad på gamle uegar, som heitte lakingsblad, det vart brukt å legge på sår og ringarn.

16 Og hev ikkje høyrt det, men me hadde ein jernholdig deil, som dei sa skulde vere så godt å legge på av for styng. Den vart og brukt til å farge svart med.

17 Og høyrdet det vart sagt af byrne skulde vere beire ved å ligge i maurlene. Demnf af eg ikkje forstøkke det. Men det skal ikkje faründe meg af det kunne vere likeså bra då. Me brukte ikkje legge dei i jorda, men det kunne vere andre gjorde det.

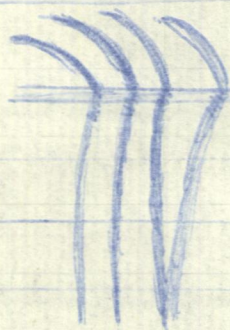
Det kunne vere stor forskjell på
bryne. Some like best mjuke og andre
kunne like best harde. Gjeinnfalke
vilde ha mjuke. Starfolk ja vilde
helst ha tynge og harde.

19 Ein var ikkje noko særleg tittid
blide når ein skulde stå i sal-
stiken med stutfuret og skulde
stå på harvuf mark og der til var
nøyd for å spytte på bryne.

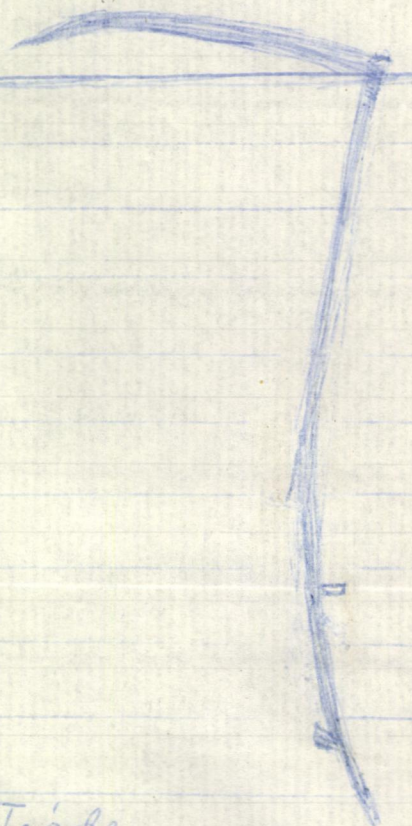
Nå sekk ein høye mangt eif
"Tui bare!" Derimot når me slog på
"slog på lausvuf mark, då sjekk
det sam det skulde vere smulf med
å meir av skåre eller skår.

Da som "Ladden sa... No ljæn han
syng på den saffige vall og alle
småblamane slår han i kalle".

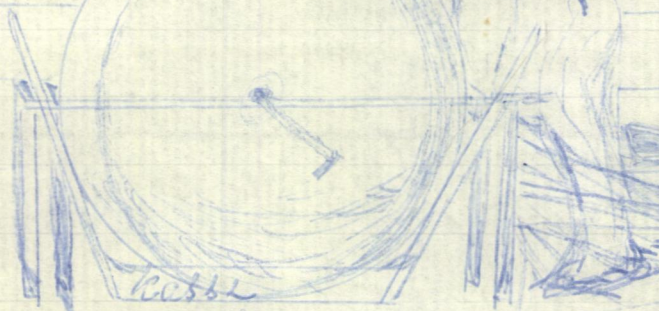
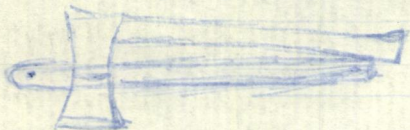
Det var til kvar tid nokk av
liv og mara og eif sunf liv.

Hjåhald

Øksehald

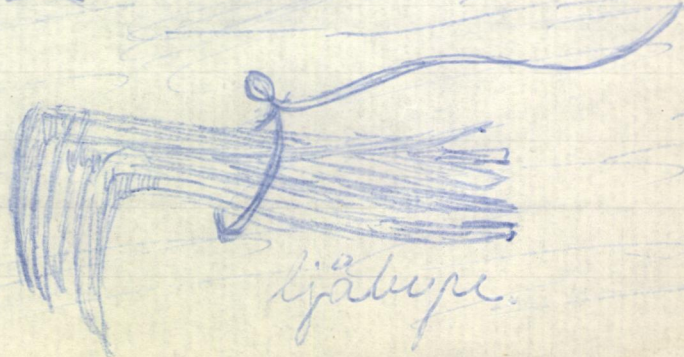

Kabbe
vælv

Trøde

Reyne ^{h. h. h.} 46.
23 cm

Hjåbupe